

Nr 115

Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret; given Stockholms slott den 13 mars 1959.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa markförvärv under försvarets fastighetsfond.

Bland annat föreslås anskaffning av övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan. Anskaffningen nödvändiggöres av flygverksamheten på storflygplatsen Arlanda, som medför att all skjutverksamhet måste flyttas från nuvarande övningsfält vid Rosersberg 1960 eller senast 1961. Den föreslagna anskaffningen avser utvidgning av Prästtomta skjutfält — i Östergötlands län — med omkring 5 200 hektar, varav hälften mark i enskild ägo och hälften ingående i Gullbergs kronopark. Omkring 250 personer fördelade på 75 hushåll anses behöva flytta. Kostnaderna för markförvärv, iordningställande av fältet, uppförande av vissa byggnader m. m. beräknas till omkring 20 miljoner kronor, fördelade på fyra budgetår.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1959.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, fråga angående vissa markförvärv för försvaret och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för vissa markförvärv under arméns, marinens, flygvapnets och befästningars delfond av försvarets fastighetsfond för budgetåret 1959/60 beräkna investeringsanslag av respektive 5 200 000 kronor, 1 700 000 kronor, 3 200 000 kronor och 1 200 000 kronor. Vid anmälan av dessa anslagsfrågor anförde jag, att ytterligare utredningar var erforderliga innan slutlig ställning kunde tagas till vissa föreslagna markförvärv och att jag hade för avsikt att senare under riksdagen anmäla dessa ärenden.

Sedan utredningarna numera slutförts, upptager jag i det följande frågor om anslag till markförvärv för försvaret.

Medelsbehovet för nästa budgetår för de markförvärv som här anmäles uppgår till sammanlagt 11 300 000 kronor.

Några detaljerade kostnadsberäkningar för de olika förvärven har jag i det följande icke angivit. Närmare upplysningar i fråga om kostnaderna torde få inhämtas genom de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Försvarets fastighetsfond

Arméns delfond

[1] **Vissa markförvärv för armén.** Såsom förut anförts har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition (bil. 25, punkt 10) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv för armén

beräkna ett investeringsanslag av 5 200 000 kronor. Jag anmäler nu det slutliga medelsbehovet i detta hänseende.

Övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan m. m.

Frågan om förflyttning av infanteriskjutskolan (InfSS) från Rosersberg har sedan flera år varit aktuell främst med hänsyn till den planerade förläggningen av en storflygplats till Halmsjön (Arlanda).

InfSS disponerar för närvarande ett övnings- och skjutfält vid Rosersberg med en areal av cirka 1 300 hektar. Vid stridsskjutningar måste utanför fältet belägna delar av Mälaren regelmässigt utnyttjas och vid större övningar måste dessutom ytterligare avspärrningar vidtagas. Sammanlagt utnyttjas därför en yta för stridsskjutningar av inemot 3 000 hektar. Trots detta har skolans utbildning i stridsskjutning icke kunnat bedrivas på önskvärt sätt. Skolans ordinarie övningsfält har icke heller räckt till för att tillgodose terrängbehoven vid truppföringsövningar. Detta har medfört att tillämpade övningar i kompani och bataljon regelmässigt måst bedrivas inom området Rosersberg—Halmsjön på ett djup av omkring 12 kilometer, eller på Järvafältet.

Efter förslag i propositionen 1957: 185 fattade riksdagen beslut om fortsatt utbyggnad av flygfältet vid Halmsjön till storflygplats. I propositionen förutsattes, att frågan huruvida InfSS genom flygverksamheten vid Halmsjön måste flytta skulle närmare undersökas genom luftfartsstyrelsen i samråd med berörda militära myndigheter.

I skrivelse den 28 februari 1958 har *chefen för armén* föreslagit dels att InfSS flyttas till Linköping och anslutes till Livgrenadjärregementet (I 4), dels att ett övnings- och skjutfält anskaffas i Linköpingstrakten.

I anslutning till vad som förutsatts i propositionen 1957: 185 har *luftfartsstyrelsen* och *chefen för armén* i samråd med chefen för flygvapnet, efter verkställd utredning rörande möjligheterna att bedriva övnings- och stridsskjutningar vid InfSS sedan flygverksamheten vid Halmsjön igångsatts, den 1 mars 1958 avgivit utlåtande och därvid uttalat att en stor del av flygtrafiken till och från Halmsjön icke kan undgå att överflyga Rosersbergfältet på höjder ned till 150—200 meter samt att störningarna av verksamheten vid Rosersberg i samband med överflygningarna blir så allvarliga att flyttning av all skjutverksamhet bör komma till stånd under 1960, om möjligt under förra delen av året.

Vid anmälan av denna fråga i propositionen 1958: 110 uttalade departementschefen bland annat att det stode klart, att InfSS på grund av den beslutade utbyggnaden av storflygplatsen vid Halmsjön måste flyttas under år 1960 eller senast 1961. Med hänsyn härtill och till det förhållandet, att ett nytt övnings- och skjutfält icke kan börja användas förrän 2—3 år efter det riksdagen fattat beslut om dess anskaffande, vore det nödvän-

digt att frågorna om InfSS förläggning och om anskaffande av övnings- och skjutfält åt skolan så snart som möjligt bringades till en lösning.

Den 14 mars 1958 uppdrog Kungl. Maj:t åt försvarets fastighetsnämnd att efter erforderlig utredning inkomma med förslag rörande nytt övnings- och skjutfält för InfSS.

I ett den 26 juni 1958 avgivet betänkande har *fastighetsnämnden* föreslagit, att ett nytt övnings- och skjutfält för IV. militärområdet, tillika övnings- och skjutfält för InfSS, skall anordnas inom ett område om cirka 17 000 hektar å och i anslutning till Gullbergs kronopark i Östergötlands län för en beräknad kostnad av i runt tal 40 miljoner kronor.

Fortifikationsförvaltningen har i skrivelse den 28 augusti 1958 hemställt, att under investeringsanslaget till Vissa markförvärv för armén för nästa budgetår måtte beräknas ett belopp av 10 miljoner kronor till förvärv av övnings- och skjutfält för IV. militärområdet samt för InfSS.

Sedermera anmodade chefen för försvarsdepartementet den 21 november 1958 fastighetsnämnden att — under den förutsättningen att ett övnings- och skjutfält på Gullbergsområdet i anslutning till Prästtomta skjutfält skulle tillgodose endast de för närvarande till Linköping och Norrköping förlagda förbandens samt InfSS behov — i samråd med chefen för armén närmare utreda erforderlig storlek och lämplig avgränsning av ett dylikt övnings- och skjutfält.

Vidare anmodade chefen för försvarsdepartementet den 19 december 1958 fastighetsnämnden att vid fullgörandet av det sålunda givna uppdraget — för det fall utredningen skulle giva vid handen att ett för de avsedda ändamålen erforderligt fält skulle komma att till avsevärd del omfatta mark öster om väg nr 1120 (Tjällmo—Ljung) — tillika, i samråd med chefen för armén, utreda lämplig avgränsning av ett för ifrågavarande förband och skola avsett, i huvudsak mellan nämnda väg och väg nr 211 (Tjällmo—Borensberg) beläget övnings- och skjutfält samt att därvid redogöra för i vilken omfattning erforderlig övningsverksamhet skulle kunna bedrivas på ett dylikt fält.

I skrivelse den 21 januari 1959 har *fastighetsnämnden* i samråd med chefen för armén framlagt förslag till anordnande av ett för nämnda förband och skola avsett övnings- och skjutfält inom ett område om cirka 10 500 hektar å och i anslutning till Gullbergs kronopark för en beräknad kostnad av i runt tal 26 miljoner kronor. I samma skrivelse har fastighetsnämnden, likaledes i samråd med chefen för armén, redovisat i vilken omfattning erforderlig övningsverksamhet för ifrågavarande förband och skola skulle kunna bedrivas på ett i enlighet med uppdraget den 19 december 1958 begränsat område. Kostnaderna för förvärv av detta område, som omfattar cirka 7 500 hektar, beräknas av nämnden till cirka 23,7 miljoner kronor.

Över fastighetsnämndens förslag den 26 juni 1958 och den 21 januari

1959 har yttranden avgivits av överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för flygvapnet, fortifikationsförvaltningen, arbetsmarknadsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, domänstyrelsen, länsstyrelsen i Östergötlands län, Borensbergs, Vreta Klosters, Tjällmo och Hällestads kommuner samt Linköpings stad.

Över nämndens förslag den 26 juni 1958 har yttranden avgivits jämväl av riksantikvarieämbetet, luftfartsstyrelsen, lokaliseringsutredningen rörande statlig verksamhet, Samfundet för hembygdsvård och Svenska naturskyddsföreningen.

Fastighetsnämndens förslag den 26 juni 1958

I sitt den 26 juni 1958 avgivna betänkande har *fastighetsnämnden* föreslagit, att ett nytt övnings- och skjutfält för IV. militärområdet, tillika övnings- och skjutfält för InfSS, skall anordnas inom ett område om cirka 17 000 hektar å och i anslutning till Gullbergs kronopark för en beräknad kostnad av i runt tal 40 miljoner kronor. Avgränsningen av fältet framgår av en härvid fogad *bilaga*.

Nämnden har uttalat den principiella uppfattningen, att den militära övningsverksamheten — bortsett från den grundläggande utbildningen — i görligaste mån bör koncentreras till större sammanhängande områden. Härigenom vinnes avsevärda fördelar ur utbildningssynpunkt, varjämte övningsmarken kan utnyttjas i högre grad än vid uppdelning av densamma på ett flertal mindre övningsfält. Olägenheterna ur civil synpunkt torde totalt bli avsevärt mindre liksom kostnaderna för kronan. I anslutning här till förklarar nämnden, att den inriktat sig på att finna ett område med relativt gles bebyggelse och svagt utvecklat näringsliv samt om möjligt beläget å mark i kronans ägo.

Vid sin utredning har nämnden granskat av militära myndigheter i olika sammanhang sedan 1930-talet verkställda undersökningar rörande möjligheterna att förlägga större övnings- och skjutfält till bland annat mellersta och södra Sverige. Dessa granskningar, som omfattat ett 40-tal skilda områden, hade givit vid handen att fem av områdena borde ytterligare undersökas, nämligen Tämnareområdet öster och söder om sjön Tämnaren i Uppsala län, Mackmyraområdet, omfattande Mackmyra kronopark jämte viss angränsande mark söder om Gävle i Gävleborgs län, Klotenområdet, beläget inom Klotens kronopark i Örebro, Kopparbergs och Västmanlands län, Villingsbergsområdet, omfattande Villingsbergs skjutfält jämte viss angränsande mark i Örebro län, samt Gullbergsområdet, omfattande Gullbergs kronopark jämte viss angränsande mark i Östergötlands län. Sedan dessa undersökningar slutförts, har nämnden ansett sig kunna konstatera att endast på Gullbergsområdet finnes förutsättningar för anordnande av ett övnings- och skjutfält, som tillgodoser behovet av såväl skjutfält för

A 1 som övnings- och skjutfält för InfSS och i viss utsträckning fält för övningar i större förband. Enbart skjutfält för A 1 skulle kunna erhållas på antingen Klotenområdet eller Villingsbergsområdet. Samtliga övriga granskade och undersökta områden anser nämnden antingen olämpliga ur militär synpunkt eller ur civil synpunkt avgjort ofördelaktigare än de förut nämnda. En samlad lösning av de aktuella militära markproblemen anses sålunda möjlig endast genom ianspråktagande av Gullbergsområdet. Anordnande av ett övnings- och skjutfält inom detta område skulle vidare tillgodose ett annat aktuellt militärt markbehov, nämligen utvidgning av det inom området belägna, för Linköpings garnison avsedda Prästtomta skjutfält. Detta omfattar för närvarande omkring 800 hektar, varav cirka 500 hektar tillhör försvaret medan återstoden ingår i Gullbergs kronopark. Erforderlig utvidgning av detta skjutfält har bedömts böra omfatta cirka 1 500 hektar.

Det av nämnden undersökta området är beläget nordväst om sjön Roxen inom norra Östergötlands skogsbygd. Det fält, som för ändamålet avgränsats, omfattar cirka 17 000 hektar, i vilken areal Gullbergs kronopark ingår med cirka 10 500 hektar och försvaret tillhörig del av Prästtomta skjutfält med cirka 500 hektar. Återstoden, cirka 6 000 hektar, utgöres av mark i enskild ägo. Fältet är beläget inom Borensbergs, Vreta Klosters, Tjällmo och Hällestads kommuner. Den fast bosatta befolkningen inom fältet fördelar sig på cirka 185 hushåll, omfattande i runt tal 625 personer, varav cirka 350 personer inom kronoparken samt 275 personer inom de delar, som är i enskild ägo. Samtliga dessa personer behöver dock ej flytta från fältet utan det har beräknats, att cirka 100 personer kan kvarbo även efter fältets ianspråktagande för militärt ändamål. Inom fältet finnes ingen industri och inga samhällsbildningar eller annan tätare bebyggelse. Verkningarna för näringslivet hänför sig främst till skogs- och jordbruket. Rationellt skogsbruk kan endast bedrivas i utkanterna av fältet. Avverkning av den mogna skogen inom de inre delarna bör i möjligaste mån ske innan fältet tages i bruk. De jordbruk, som måste nedläggas, är till övervägande delen ofullständiga. Avstängning helt eller temporärt av vissa vägar genom fältet måste ske. För flertalet trafikanter finnes tillfredsställande möjligheter att använda andra vägar. Det har dock bedömts nödvändigt att anlägga en ersättningsväg öster om fältet. Två större kraftledningar, som korsar fältet, måste flyttas. För fältets utnyttjande för militärt ändamål måste viss komplettering av vägnätet ske. Vidare erfordras vissa utbildningsanordningar och förläggningar (läger). De sammanlagda kostnaderna för förvärv och iordningställande av Gullbergsfältet beräknar nämnden till i runt tal 40 miljoner kronor, enligt följande sammanställning.

	Kronor
Förvärv av mark och byggnader i enskild ägo, däri inbegripet ersättningar till arrendatorer, intrångsersättningar m. m. ...	25 000 000
Anordnande av allmän väg	2 000 000
Omläggning av större kraftledningar	5 600 000
Inlösen av distributionsnät m. m.	600 000
Vägar m. m. inom fältet	1 800 000
Anordnande av läger m. m.	3 000 000
Uppförande av bostäder för skogvaktare m. fl.	400 000
Utbildningsanordningar m. m.	2 000 000
Summa	40 400 000

För genomförande av ifrågakvarande markförvärv bör enligt nämndens mening en särskild kommitté tillsättas. På denna kommitté bör även ankomma att, i samråd med länsstyrelsen, lantbruksnämnden, domänstyrelsen, arbetsmarknadsorgan m. fl., vidtagna åtgärder för underlättande av omplaceringen av de personer, som måste flytta från fältet. Kommittén bör även vara ett sammanhållande och samordnande organ för frågor rörande skjutfältets iordningställande för avsett ändamål.

Vid bedömandet av frågan om anvisande av medel för det föreslagna övnings- och skjutfältet anser nämnden hänsyn böra tagas till *dels* vissa redan verkställda försäljningar av mark från Järvafältet, *dels* beslutade men ännu icke verkställda sådana försäljningar, *dels* ock möjliga försäljningar av mark från Järvafältet ävensom av annan av Stockholms garnison hittills disponerad mark. Försäljningar av mark från Järvafältet sedan år 1948 har tillfört statsverket inkomster om tillhoppa i runt tal 2,4 miljoner kronor. Efter en överslagsmässig uppskattning av värdet å de markområden, som bedömts kunna komma att försälas, anser sig nämnden kunna räkna med att det sammanlagda saluvärdet å dessa områden jämte det belopp, som redan inlutit av försäljningar från Järvafältet, i stort sett motsvarar de beräknade kostnaderna för förvärv av den i det föreslagna övnings- och skjutfältet ingående marken i enskild ägo, däri inbegripet jämväl ersättningar för avlösen av arrenden m. m. både inom den enskilda marken och inom Gullbergs kronopark.

Yttranden

Överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för flygvapnet och fortifikationsförvaltningen tillstyrker eller har intet att erinra mot det av fastighetsnämnden föreslagna övnings- och skjutfältet vid Gullberg.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, som inhämtat yttranden från olika länsmyndigheter samt från intressesammanslutningar inom länet m. fl., avstyrker fastighetsnämndens förslag till förläggande av ett övnings- och skjutfält till Gullbergsområdet.

Länsstyrelsen anför till en början att Gullbergsfältet uppenbarligen icke tillgodoser de önskemål på ett övningsfält, som uppställts ur militär synpunkt. Fältets areal understiger sålunda väsentligt de ursprungligen uppställda kraven. Detta förhållande ger anledning antaga att en utvidgning inom någon tid kommer att visa sig nödvändig, för vilket ändamål ytterligare markområden skulle behöva tagas i anspråk.

Även om området begränsas i enlighet med fastighetsnämndens förslag kommer förläggandet av ett skjutfält till Gullbergsområdet enligt länsstyrelsens mening att medföra avsevärda olägenheter. Den redogörelse, som fastighetsnämnden i sitt betänkande lämnat angående konsekvenserna för befolkning och näringsliv m. m., anser länsstyrelsen vara alltför knapphändig. Sålunda har hänsyn icke tagits till att även utom fältets område bosatta personer kommer att få kännning av flyttningen från fältet. Icke heller framgår det av utredningen hur skatteunderlaget i kommunerna kommer att påverkas av förflyttningen av befolkningen från området. De direkt eller indirekt berörda kommunerna utgör den del av länet, där redan nu försörjningsmöjligheterna icke är tillfredsställande. Vid ett genomförande av skjutfältsprojektet skärpes den svåra situationen för dessa kommuner dels genom försämrade möjligheter för befolkningen att få arbete och försörjning, dels genom den ökade isolering i förhållande till länets centrala delar som ett genomförande av förslaget skulle medföra. Denna isolering skulle bli katastrofal därest fältet måste utökas till de mått, som erfordras för att det skall fylla de militära behoven. För kommunikationerna inom ifrågavarande del av länet kommer Gullbergsfältet att medföra betydande svårigheter, vilka kommer att bli avsevärt större än fastighetsnämnden angivit. Jämväl för jord- och skogsbruket samt för massa-, sågverks- och trävaruindustrien inom länet kommer avsevärda olägenheter att uppstå. Betydande problem av arbetsmarknadskaraktär är vidare förknippade med genomförande av skjutfältsförslaget även om den berörda befolkningens numerär — av länsarbetsnämnden beräknad till 579 personer, varav 184 yrkesverksamma inom de produktiva åldrarna — kan synas relativt begränsad. För friluftsvärksamheten inom länet samt för skolväsendet inom de berörda kommunerna kommer tillkomsten av skjutfältet likaledes att medföra avsevärda olägenheter.

Anläggandet av ett övnings- och skjutfält på Gullbergsområdet kommer att medföra större olägenheter än nödigt och bör därför enligt länsstyrelsens mening icke komma till stånd. Länsstyrelsen anser, att frågan om försvarets behov av övnings- och skjutfält och dessas förläggning bör bli föremål för förutsättningslös utredning i ett sammanhang.

Borensbergs, Vreta Klosters, Tjällmo och Hällestads kommuner avstyrker förläggandet av fältet till Gullbergsområdet och hemställer, att förnyad utredning verkställs rörande förläggande av fältet till annan plats.

Linköpings stad hemställer att en ny och mera realistisk utredning av

skjutfältsfrågan företages och att i samband därmed klarlägges de med skjutfältsförslaget förknippade militärorganisatoriska förändringar, vilka i olika avseenden har avsevärd betydelse för Linköping.

Arbetsmarknadsstyrelsen, som inhämtat yttrande från länsarbetsnämnden i Östergötlands län, framhåller att allvarliga olägenheter är förknippade med det planerade skjutfältets förläggning till Gullbergsområdet bland annat med hänsyn till att kommunikationerna mellan norra och södra delen av länet försvåras, råvarubasen för skogsindustrierna i länet minskas och svårigheter uppstår att omplacera den befolkning som måste flytta från området. De mycket omfattande investeringar som måste göras innebär att man binder sig för en lokalisering, vars framtida konsekvenser är mycket svåra att överblicka. Styrelsen anser därför, att ytterligare utredningar bör göras i syfte att finna ett område för militärt övnings- och skjutfält, som innebär mindre civila nackdelar än som kan befaras i fråga om Gullbergsområdet.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förklarar, att styrelsen icke vill motsätta sig förslaget till förläggning av ett övnings- och skjutfält å och i anslutning till Gullbergs kronopark men förutsätter att medel för erforderliga vägarbeten kommer att anvisas i särskild ordning.

Vattenfallsstyrelsen framhåller, att anordnandet av ifrågavarande skjutfält kommer att inverka på möjligheterna för elkraftöverföringen inom Östergötland dels genom att befintliga ledningar inom det tilltänkta området måste flyttas, dels genom att framdragande av ledningar för den framtida elkraftförsörjningen av stora delar inom Östergötland försvåras.

Riksantikvarieämbetet, som inhämtat yttrande från landsantikvarien i Linköping, anser sig icke ha skäl att ur sina synpunkter avstyrka fastighetsnämndens förslag till övnings- och skjutfält. I händelse av bifall till förslaget bör dock innan området utrymmes vissa undersökningar och inventeringar utföras, för vilka arbeten särskilt anslag erfordras.

Domänstyrelsen anser, att det bör närmare undersökas, huruvida icke det föreslagna skjutfältet kan förläggas till mindre ömtåliga områden längre norrut, exempelvis i Värmland, Dalarna eller Gästrikland, där olägenheterna skulle bli av mindre betydelse. Med hänsyn till de stora värden, som skulle förstöras vid genomförande av förslaget, anser domänstyrelsen att, därest ett skjutfält av denna storleksordning anses oundgängligen nödvändigt, ärendet bör bli föremål för vidare utredning.

Luftfartsstyrelsen förklarar, att ur de synpunkter styrelsen har att beakta intet finnes att erinra mot att ifrågavarande övnings- och skjutfält förlägges till den av fastighetsnämnden föreslagna platsen.

Lokaliseringstuderingen rörande statlig verksamhet tillstyrker att åtgärder vidtagas, som är ägnade att möjliggöra utflyttning av A 1 och InfSS från Stockholmsområdet. Utredningen anser, att vissa ekonomiska skäl i och för sig talar för en förläggning till Linköping. Å andra sidan framhålles

att den föreslagna placeringen jämte det därav följande kravet på ett övnings- och skjutfält i närheten av ett expansivt industriområde kan bli ett hinder för en rationell utveckling inom detta område. Ur allmän lokaliseringsynpunkt måste det vara angeläget, att ett övnings- och skjutfält förlägges till ett område, där produktionen och den ekonomiska utvecklingen icke försvåras därav.

Samfundet för hembygdsvård och *Svenska naturskyddsföreningen* hemställer, att frågan om förläggning av ifrågavarande övnings- och skjutfält göres till föremål för ytterligare utredning. Naturskyddsföreningen föreslår att, därest fältet likväl kommer till stånd inom Gullbergsområdet, medel anslås för en naturvetenskaplig inventering av området samt att en särskild landskaps- och naturvårdande nämnd tillsättes för fältet.

Fastighetsnämndens förslag den 21 januari 1959

I skrivelse den 21 januari 1959 har *fastighetsnämnden* i samråd med chefen för armén framlagt förslag till anordnande i enlighet med förenämnda uppdrag den 21 november 1958 av ett för de till Linköping och Norrköping förlagda förbanden samt InfSS avsett övnings- och skjutfält inom ett område om cirka 10 500 hektar å och i anslutning till Gullbergs kronopark för en beräknad kostnad av i runt tal 26 miljoner kronor. I samma skrivelse har fastighetsnämnden, likaledes i samråd med chefen för armén, redovisat i vilken omfattning erforderlig övningsverksamhet för ifrågavarande förband och skolor skulle kunna bedrivas på ett i enlighet med förenämnda uppdrag den 19 december 1958 begränsat område. Kostnaderna för förvärv av detta område, som omfattar cirka 7 500 hektar, beräknas av nämnden till cirka 23,7 miljoner kronor. Avgränsningen av de olika alternativen till övnings- och skjutfält framgår av en härvid fogad *bilaga*.

Beträffande den utredning, som fastighetsnämnden utfört med anledning av förenämnda uppdrag den 21 november 1958, anför nämnden bland annat följande.

På anmodan av nämnden har chefen för armén låtit verkställa utredning rörande erforderligt område för de i förenämnda uppdrag angivna ändamålen. I en till nämnden överlämnad promemoria har chefen för armén därefter redovisat resultatet av utredningen. Enligt denna utredning erfordras för att inom Gullbergsområdet kunna tillgodose InfSS och de nuvarande till Linköping och Norrköping förlagda förbandens väsentligaste behov av terräng för stridsskjutningar och truppföringsövningar ständig tillgång till i huvudsak den del av det av fastighetsnämnden i förenämnda betänkande den 26 juni 1958 avgränsade området, som ligger väster om väg nr 212 (Ljungsbro—Hällestad).

Vid den närmare avgränsningen av detta område, vilken skett i samråd med chefen för armén, har det konstaterats att den sydvästligaste delen av

Gullbergs kronopark (nordöst om Borensbergs samhälle) endast tillfälligtvis kommer att behöva utnyttjas för övningsändamål. Nämnden har därför ansett, att denna mark icke behöver ingå i ett eventuellt blivande skjutfält. Det har vidare med hänsyn till fältets planerade användning befunnits möjligt att i områdets östra och nordöstra delar undantaga ett mindre antal fastigheter i enskild ägo. I övrigt har det icke ansetts möjligt att göra någon ändring i de av nämnden tidigare föreslagna gränserna.

Det område, som sålunda bedömts erforderligt för ifrågavarande ändamål, omfattar en landareal av cirka 10 500 hektar, varav cirka 800 hektar redan disponeras av försvaret för Prästtomta skjutfält. Cirka 6 800 hektar ingår i Gullbergs kronopark, cirka 500 hektar utgöres av försvaret tillhörig del av Prästtomta skjutfält och återstoden, cirka 3 200 hektar, utgöres av mark i enskild ägo. Härtill kommer vattenområden om tillhoppa cirka 400 hektar.

Större delen av kronoparken samt den enskilda marken i områdets södra delar, tillsammans omfattande cirka hälften av området, är belägna inom Vreta Klosters kommun. Västra och nordvästra delarna ligger inom Borensbergs kommun. Norra delen av området är till större delen belägen inom Tjällmo kommun samt till en mindre del inom Hällestads kommun.

Saluvärdet å de i området ingående delarna av Gullbergs kronopark har på basis av en av domänstyrelsen gjord beräkning av saluvärdet å hela kronoparken uppskattats till cirka 15 miljoner kronor. Inom dessa delar finnes tre jordbruksdomäner, cirka 50 skogsjordbruk samt ett mindre antal hyreslägenheter och i innehavarnas ägo befintliga bostadsbyggnader.

Inom den del av området, som är i enskild ägo och varav cirka 2 200 hektar utgöres av produktiv skogsmark, 800 hektar av inägojord och 200 hektar av övrig mark, finnes cirka 55 hela såsom jordbruks- och skogsfastigheter redovisade registerfastigheter, fördelade på i runt tal 40 brukningsenheter. Härjämte finnes cirka 5 andra fastigheter ävensom cirka 20 delar av registerfastigheter. På grundval av den värdering, som tidigare verkställts rörande den enskilda marken inom det av nämnden tidigare föreslagna Gullbergsfältet, har nämnden uppskattat kostnaderna för förvärv av marken i enskild ägo inom det nu ifrågavarande området, däri inbegripet ersättningar för avlösen av arrenden, servitut m. m. samt för intrång och dylikt, till i runt tal 16 miljoner kronor. I detta belopp har jämväl inräknats beräknade kostnader för avlösen av arrenden m. m. inom kronoparken. Därvid har nämnden liksom tidigare utgått från att ersättningarna i vissa fall bör beräknas med hänsynstagande icke blott till vad vederbörande ur juridisk synpunkt kan vara berättigad till utan även till vad som ur skälighetssynpunkt kan synas befogat.

Omfattningen av den i det nu ifrågavarande området ingående marken i enskild ägo synes nämnden motivera att — i likhet med vad som föreslagits i nämndens den 26 juni 1958 avgivna betänkande — en särskild kommitté

tillsattes med uppgift att bland annat ombesörja erforderliga markförvärv. Kommittén bör även svara för att särskilda åtgärder vidtages för att mildra de olägenheter, som uppstår för befolkningen inom området.

Den fast bosatta befolkningen inom området fördelar sig på cirka 135 hushåll, omfattande i runt tal 440 personer, därav cirka 180 personer inom de delar, som är i enskild ägo, samt 260 personer inom kronoparken. Cirka 240 personer tillhör Vreta Kloster, 165 personer Borensberg, 30 personer Tjällmo och 5 personer Hällestad. Områdets ianspråktagande för militärt ändamål kommer att nödvändiggöra att huvuddelen av befolkningen förflyttas.

Verkningarna för näringslivet hänför sig främst till skogs- och jordbruket. Rationellt skogsbruk kommer endast att kunna bedrivas i mycket begränsad omfattning och företrädesvis i utkanterna av området. De jordbruk, som måste nedläggas, är till övervägande delen ofullständiga.

Ett övnings- och skjutfält inom ifrågavarande område kommer att medföra, att väg nr 1120 (Tjällmo—Ljung) helt måste avstängas från reguljär allmän trafik. Genomgångstrafiken på denna väg torde dock utan större olägenheter kunna överflyttas till väg nr 211 (Tjällmo—Borensberg).

Två större kraftledningar, som genomkorsar området, måste flyttas för en beräknad kostnad av — inklusive förlustökning i ledningarna m. m. — cirka 3,3 miljoner kronor. För elektriska distributionsledningar inom området, som skulle bli onyttiga, beräknas ersättning böra utgå med i runt tal 500 000 kronor.

Kostnaderna för anläggandet av vägar och broar m. m. inom det blivande övningsfältet samt för erforderliga gränsmarkeringar och avstängningsanordningar har beräknats uppgå till i runt tal 1,5 miljon kronor.

För att undvika värdeförstöring bör — i den mån så kan ske med hänsyn till de militära övningssynpunkterna — den mogna skogen inom området i största möjliga utsträckning avverkas innan detsamma tages i anspråk av försvaret.

För att området skall kunna effektivt utnyttjas och för undvikande av tidsödande och dyrbara transporter av personal och materiel till och från området erfordras anordnande av ett läger främst avsett för InfSS. Kostnaderna för detta läger har uppskattats till i runt tal 3 miljoner kronor.

Nämnden har utgått från att den personal, som måste stationeras vid övningsfältet för att omhänderha den rent militära skötseln av detta, skall kunna erhålla bostäder i utanför fältet befintliga samhällen, exempelvis Borensberg. Några kostnader för försvaret i detta hänseende har därför icke ansetts behöva beräknas.

Oberoende av huruvida försvaret eller domänstyrelsen slutligen kommer att omhänderha förvaltningen av området blir det erforderligt att uppföra bostäder för skogvaktare (kronojägare) och skogsarbetare för att ersätta

sådana bostäder, som nu är så belägna att de måste utrymmas. Kostnader-na härför har uppskattats till i runt tal 350 000 kronor.

För de militära övningarna erfordras vissa utbildningsanordningar. Kost-naderna för sådana anordningar, som i första hand bör komma till ut-förande, har av chefen för armén beräknats till cirka 1,5 miljon kronor. För de ytterligare anordningar, som kan komma att visa sig erforderliga, har kostnaderna beräknats kunna bestridas från ordinarie övningsanslag.

De sammanlagda kostnaderna för förvärv och iordningställande av nu ifrågavarande område till övnings- och skjutfält uppgår sålunda till 26,15 miljoner kronor enligt följande sammanställning:

	Kronor
Förvärv av mark och byggnader i enskild ägo, däri inbegripet ersättningar till arrendatorer, intrångsersättningar m. m. ...	16 000 000
Omläggning av större kraftledningar	3 300 000
Inlösen av distributionsnät	500 000
Vägar m. m. inom fältet	1 500 000
Anordnande av läger m. m.	3 000 000
Uppförande av bostäder för skogvaktare m. fl.	350 000
Utbildningsanordningar m. m.	1 500 000
Summa	26 150 000

Vad härefter angår den av chefen för försvarsdepartementet genom upp-draget den 19 december 1958 begärda utredningen anför fastighetsnämnden bland annat följande.

En av chefen för armén på nämndens anmodan genomförd undersök-ning rörande ett övningsfält inom de i uppdraget den 19 december 1958 angivna gränserna, vilken upplagts på så sätt, att var för sig redovisats behovet av dels stridsskjutningsterräng, dels truppföringsterräng, visade, att inte ens behovet av stridsskjutningsterräng skulle kunna tillgodoses inom ett område mellan väg nr 1120 och väg nr 211. Då relativt gynnsamma förutsättningar ansågs föreligga att genom omläggning av väg nr 1120 erhålla så stort område, att erforderligt antal stridsskjutningsområden skulle kunna anordnas, samtidigt som den direkta vägförbindelsen mellan Tjällmo och Ljung skulle kunna bibehållas, förordade fastighetsnämnden, att arméchefens utredning skulle avse jämväl ett område begränsat av väg nr 211 i väster och väg nr 1120 i delvis ny sträckning i öster. Den genom arméchefen verkställda utredningen omfattar följaktligen tvenne alterna-tiva områden i Gullbergsområdets västra del, det ena med väg nr 1120 i dess nuvarande sträckning såsom gräns i öster och det andra med samma väg i till större delen omlagt skick såsom östlig gräns.

Av den av chefen för armén verkställda utredningen framgår att inom ett övnings- och skjutfält, vars östra gräns skulle utgöras av väg nr 1120 i dess nuvarande sträckning, skulle kunna bedrivas stridsskjutningar med

eldhandvapen till mindre än två tredjedelar av erforderlig omfattning. Stridsskjutning med stridsvagnspjäser skulle icke kunna bedrivas. Inom ett sådant område skulle icke heller finnas utrymme för truppföringsövningar.

Det andra av chefen för armén undersökta alternativet innebär i första hand en utvidgning av området österut genom omläggning av väg nr 1120. Denna omläggning skulle innebära att vägen gavs en delvis ny sträckning genom dels förbättring och breddning av vissa enskilda vägar, dels viss nyanläggning. Genom en sådan omläggning, som endast innebär en obetydlig förlängning av vägen ifråga, skulle den närmaste landsvägsförbindelsen mellan Tjällmotrakten och Linköping kunna bibehållas. Beträffande lämplig avgränsning i övrigt av området framgår det av arméchefens utredning, att det för tillgodoseende av de väsentligaste behoven av stridsskjutningsterräng är erforderligt att i väster, nordväst och norr förvärva viss mark utanför det av fastighetsnämnden tidigare föreslagna fältet. Utvidgningen i väster blir av obetydlig omfattning och kommer huvudsakligen att omfatta en mindre jordbruksfastighet, medan utvidgningen i norr och nordväst skulle komma att omfatta i huvudsak tre brukningsenheter, därav två relativt stora och en mindre, samt därutöver ett par mindre delar av fastigheter, omfattande huvudsakligen skogsmark. Beträffande avgränsningen i övrigt kan vid detta alternativ i likhet med vad som förutsatts vid nämndens nyss redovisade förslag större delen av kronoparken inom Borensbergs kommun nordost om Borensbergs samhälle avstås.

Såsom framgår av arméchefens utredning tillgodoser ett sålunda avgränsat fält de väsentligaste behoven av terräng för stridsskjutning med 6,5 mm ammunition. Stridsskjutningar med deltagande stridsvagnsförband kan endast förekomma i begränsad utsträckning och med små möjligheter till variation av övningarna. Behovet av truppföringsterräng blir endast till en mindre del tillgodosett. Därest övningsfältet avgränsas på här angivet sätt, blir det enligt arméchefen nödvändigt att för huvuddelen av truppföringsövningarna utnyttja mark utanför den ifrågasatta fältgränsen. Därvid ifrågakommer i första hand den del av Gullbergs kronopark, som är belägen mellan ifrågavarande område och väg nr 212. Skulle sådant utnyttjande ske, måste ersättning utgå för skador, som uppstår för arrendatorer m. fl.

Det ifrågavarande områdets landareal uppgår till i runt tal 7 500 hektar, varav cirka 800 hektar redan disponeras av försvaret för Prästtomta skjutfält. Cirka 3 800 hektar ingår i Gullbergs kronopark, cirka 500 hektar utgöres av försvaret tillhörig del av nämnda skjutfält och återstoden, cirka 3 200 hektar, utgöres av mark i enskild ägo. Härtill kommer vattenområden om tillhoppa cirka 300 hektar.

Större delen av den i området ingående kronoparken, omfattande områdets östra och södra delar, är belägen inom Vreta Klosters kommun.

Västra och nordvästra delarna ligger inom Borensbergs kommun. Norra delen är belägen inom Tjällmo kommun.

Saluvärdet å de i området ingående delarna av Gullbergs kronopark har uppskattats till cirka 9 miljoner kronor. Inom dessa delar finnes tre jordbruksdomäner, cirka 40 skogsjordbruk samt ett mindre antal hyreslägenheter och i innehavarnas ägo befintliga bostadsbyggnader.

Inom marken i enskild ägo, som fördelar sig på cirka 2 000 hektar produktiv skogsmark, 1 000 hektar inägojord samt 200 hektar övrig mark, finnes cirka 40 hela såsom jordbruks- och skogsfastigheter redovisade registerfastigheter, fördelade på i runt tal 30 brukningsenheter. Härjämte finnes cirka 5 andra fastigheter samt cirka 10 delar av registerfastigheter. På grundval av tidigare verkställda värderingar av marken i enskild ägo inom Gullbergsområdet har nämnden uppskattat kostnaderna för förvärv av marken i enskild ägo inom det nu ifrågavarande området, däri inbegripet ersättningar för avlösen av arrenden, servitut m. m. samt för intrång och dylikt till i runt tal 15 miljoner kronor. I detta belopp har jämväl inräknats beräknade kostnader för avlösen av arrenden m. m. inom kronoparken. Ersättningarna har beräknats enligt förut angivna grunder.

Den fast bosatta befolkningen inom området fördelar sig på cirka 125 hushåll, omfattande i runt tal 415 personer, därav cirka 205 personer inom de delar, som är i enskild ägo, samt 210 personer inom kronoparken. Cirka 180 personer tillhör Vreta Kloster, 190 personer Borensberg och 45 personer Tjällmo. Huvuddelen av befolkningen måste flytta vid områdets ianspråktagande för militärt ändamål.

Möjligheterna att bedriva rationellt skogsbruk inom området kommer att bli starkt beskurna. Då så gott som hela området kommer att ligga inom riskområdena vid stridsskjutningar, kommer rationellt skogsbruk att kunna bedrivas endast i vissa delar av områdets utkanter. Av de jordbruk, som måste nedläggas, är flertalet ofullständiga.

Vad beträffar landsvägstrafiken innebär den nu ifrågavarande avgränsningen av området med föreslagen omläggning av väg nr 1120, att trafiken mellan Tjällmoområdet och Ljung kommer att kunna löpa i oinskränkt omfattning. Väg nr 1117 (Labbetorp—Älgmyra) kan dock komma att vid vissa tillfällen behöva avstängas. Kostnaderna för omläggningen av väg nr 1120, som i sin nya sträckning förutsättes få samma bredd som nuvarande väg, d. v. s. fyra meter, har beräknats till i runt tal 800 000 kronor.

Två större kraftledningarna måste flyttas för en beräknad kostnad av — inklusive förlustökning i ledningarna m. m. — cirka 1,6 miljon kronor. För elektriska distributionsledningarna inom området, som skulle bli onyttiga, beräknas ersättning behöva utgå med i runt tal 500 000 kronor.

Kostnaderna för anläggandet av sådana vägar och broar inom området, som icke kan utföras av övningstrupp, samt för erforderliga gränsmarkeringar och avstängningsanordningar har beräknats uppgå till i runt tal 1 miljon kronor.

För anordnande av läger främst avsett för InfSS beräknas kostnaderna till i runt tal 3 miljoner kronor.

För uppförande av bostäder för skogvaktare (kronojägare) och skogsarbetare såsom ersättning för sådana bostäder, som vid områdets ianspråktagande måste utrymmas, har beräknats uppkomma kostnader om i runt tal 300 000 kronor.

Kostnaderna för erforderliga utbildningsanordningar har uppskattats till i runt tal 1,5 miljon kronor.

De sammanlagda kostnaderna för förvärv och iordningställande av ifrågavarande område till övnings- och skjutfält uppgår sålunda till 23,7 miljoner kronor enligt följande sammanställning:

	Kronor
Förvärv av mark och byggnader i enskild ägo, däri inbegripet ersättningar till arrendatorer, intrångsersättningar m. m. ...	15 000 000
Omläggning av allmän väg	800 000
Omläggning av större kraftledningar	1 600 000
Inlösen av distributionsnät	500 000
Vägar m. m. inom fältet	1 000 000
Anordnande av läger m. m.	3 000 000
Uppförande av bostäder för skogvaktare m. fl.	300 000
Utbildningsanordningar m. m.	1 500 000
Summa	23 700 000

Yttranden

Överbefälhavaren, chefen för armén och fortifikationsförvaltningen tillstyrker fastighetsnämndens förslag om anskaffning av ett övnings- och skjutfält om cirka 10 500 hektar å och i anslutning till Gullbergs kronopark samt understryker angelägenheten av en snar lösning av frågan.

Chefen för flygvapnet förordar ett övnings- och skjutfält, vars storlek icke understiger det av fastighetsnämnden redovisade fältet med en areal av cirka 7 500 hektar.

Länsstyrelsen i Östergötlands län avstyrker fastighetsnämndens förslag om ett övnings- och skjutfält om cirka 10 500 hektar samt kan icke heller utan kraftig ytterligare begränsning godtaga det av nämnden redovisade fältet om cirka 7 500 hektar.

Länsstyrelsen anför, att det torde få anses uppenbart att ett företag av den räckvidd, varom här är fråga, icke bör avgöras enbart av militära skäl utan att det är nödvändigt att även beakta lokaliseringsfrågan på annat sätt än hittills skett. En ytterligare utredning i angivna hänseende är därför oundgängligen nödvändig innan beslut fattas om att InfSS skall förläggas till Linköping. I detta sammanhang påpekar länsstyrelsen att önskemål framkommit från ort i Norrland att få InfSS förlagd dit. Därest InfSS icke förlägges till Linköping erfordras endast en utvidgning av Prästtomta

skjutfält med cirka 1 500 hektar. Mot en så begränsad utvidgning torde erinringar icke kunna göras.

Beträffande fastighetsnämndens förslag till ett övnings- och skjutfält om cirka 10 500 hektar framhåller länsstyrelsen att konsekvenserna för befolkning och näringsliv föga avviker från vad länsstyrelsen tidigare anfört i sitt yttrande över nämndens förslag till ett fält om cirka 17 000 hektar, dock med undantag för vad däri anförts angående kommunikationerna. Konsekvenserna för jord- och skogsbruket samt för berörda industrier blir likaledes i stort sett desamma. Även ur arbetskraftssynpunkter uppstår motsvarande svårigheter som enligt det tidigare förslaget.

Vad angår de två andra alternativ till övnings- och skjutfält, som av fastighetsnämnden redovisats, förordar länsstyrelsen det alternativ som nödvändiggör en flyttning österut av väg nr 1120. Med hänsyn till att behovet av trupperingsterräng vid denna avgränsning av fältet endast till en mindre del blir tillgodosett inom fältet, måste för huvuddelen av trupperingsövningarna den del av Gullbergs kronopark, som är belägen närmast öster om ifrågavarande område, utnyttjas. På grund härav uppstår i huvudsak samma olägenheter för befolkning och näringsliv som vid det större fältet. Vid granskningen av nu ifrågavarande alternativ till övningsfält har länsstyrelsen funnit, att en ytterligare begränsning av området bör kunna ske bland annat med hänsyn till att principbeslut om indragning av Lv 2 fattats av riksdagen men ställning ännu icke tagits till A 1:s förläggning till Linköping. Med hänsyn härtill synes anledning saknas att för närvarande räkna med ifrågavarande förbands behov av stridsskjutningsområden. Vad angår den av fastighetsnämnden föreslagna omläggningen av väg nr 1120, anser länsstyrelsen att denna väg bör givas större bredd och i viss mån annan sträckning än den nämnden föreslagit. Kostnaderna för vägbyggnaden torde komma att uppgå till 1,5 à 2,0 miljoner kronor mot av nämnden angiven kostnad av 0,8 miljon kronor.

Borensbergs kommun förklarar att kommunen är villig att positivt diskutera en utvidgning av Prästtomta skjutfält till högst 3 000 hektar men motsätter sig att ett övnings- och skjutfält enligt något av de alternativ, som redovisats av fastighetsnämnden, förlägges till Gullbergsområdet. Därest fältet likväl kommer till stånd vill kommunen, bland annat, att vederbörande statliga myndigheter åtager sig allt ansvar för de ekonomiska och sociala konsekvenser, som uppstår i samband med befolkningens bortflyttande från området.

Jämväl Vreta Klosters, Tjällmo och Hällestads kommuner avstyrker de av fastighetsnämnden framlagda alternativen till ett övnings- och skjutfält inom Gullbergsområdet.

Linköpings stad konstaterar, att fastighetsnämndens förslag icke i något avseende motsvarar de förväntningar staden haft på en ny och realistisk

utredning och icke heller åstadkommit det efterlysta klarläggandet rörande de med skjutfältsförslaget förknippade militärorganisatoriska frågorna, vilka har synnerlig betydelse för staden.

Arbetsmarknadsstyrelsen, som inhämtat yttrande från länsarbetsnämnden i Östergötlands län, framhåller att de nu framlagda förslagen till skjutfält i Gullbergsområdet är förenade med betydande olägenheter, även om dessa reducerats i förhållande till det tidigare framlagda förslaget. Styrelsen hyser fortfarande den uppfattningen, att ytterligare utredningar bör göras för att finna ett område, som innebär mindre nackdelar än som kan befaras i fråga om Gullbergsfältet. Styrelsen anser vidare att den pågående utredningen angående förläggning av skjutfält för A 1 bör slutföras innan ställning toges till förläggningen av skjutfältet för här ifrågavarande ändamål.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anför, att styrelsen med hänsyn till det berörda vägnätet inte funnit skäl motsätta sig anordnandet av ett övnings- och skjutfält enligt ettdera av de av fastighetsnämnden redovisade alternativen.

Vattenfallsstyrelsen anför, att de av fastighetsnämnden angivna kostnaderna för flyttning av kraftledningarna beräknats av styrelsen samt att dessa kostnader bundits vid de gränser för skjutfältet, som i de olika alternativen angivits av fastighetsnämnden. Därest ledningarna icke utan risk kan framdragas i omedelbar närhet av de angivna gränserna, kan kostnaderna för flyttning bli högre än de angivna.

Domänstyrelsen vidhåller sitt tidigare uttalande att ärendet bör bli föremål för ny utredning för utarbetande av förslag, som tillgodoser behovet av skjutfält för A 1, övnings- och skjutfält för InfSS, samövningsfält — därest sådant erfordras — samt övningsfält för förbanden i Linköping och Norrköping. Härvid bör särskild uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna att förlägga fältet inom mindre ömtåligt område norr om de hittills övervägda.

Fråga om förläggning av InfSS till Vilhelminabygden

Vilhelmina köping och *Vilhelmina kommun* har i särskilda skrivelser den 21 januari och den 9 februari 1959 hemställt om utredning rörande möjligheterna att förlägga InfSS till Vilhelminabygden. I skrivelserna har framhållits, bland annat, att köpingen kunde erbjuda ett avsevärt antal bostäder samt även i övrigt den service i fråga om skolor, sjukvård etc., som kunde begäras av en tätort i denna storleksklass. För befolkningen skulle en förläggning av skolan till Vilhelminabygden medföra värdefulla sysselsättningsmöjligheter i samband med erforderliga anläggningsarbeten för skolan samt även på längre sikt bidra till bygdens försörjning i olika avseenden.

Fastighetsnämnden har yttrat sig i ärendet och därvid anfört följande.

Fastighetsnämnden har ansett det angeläget att i första hand få förutsättningarna ur militär synpunkt för en förläggning av InfSS till Vilhelmina klarlagda och har därför anmodat chefen för armén att yttra sig härom. I sitt yttrande har arméchefen bestämt avstyrkt den ifrågasatta förläggningen. Sammanfattningsvis har arméchefen anfört följande. Ett övnings- och skjutfält för InfSS vid Vilhelmina skulle icke tillgodose de krav, som måste ställas på skolans utbildningsbetingelser med hänsyn till terrängförhållandena inom sannolika operationsområden, den ökade betydelsen av samverkan mellan infanteri och pansar samt den omfattande, under året jämnt fördelade kursverksamheten. Möjligheterna till utbildning i såväl stridsskjutning som trupputbildning skulle bli starkt beskurna. Ett nytt etablissement måste uppföras för skolan. Kostnaderna på kapitalbudgeten har uppskattats till 30 miljoner kronor. Härtill kommer kostnader för markförvärv, skjutfält m. m. Tidigare gjorda överväganden angående InfSS förläggning har visat, att skolan bör ligga i mellersta Sverige. De i yttrandet redovisade konsekvenserna av en eventuell förläggning till Vilhelmina bestyrker detta. Härtill kommer i dagens läge, att InfSS måste flyttas senast våren 1961 med hänsyn till flygtrafiken på Arlanda. Skulle skolan förläggas till Vilhelmina, beräknas detta icke kunna ske förrän tidigast 1964. Ett övnings- och skjutfält för InfSS vid Vilhelmina innebär således en otillfredsställande lösning av skolans skjutfältsfråga. Skolans utbildningsverksamhet skulle icke kunna genomföras.

Med hänsyn till vad chefen för armén i sitt yttrande anfört finner fastighetsnämnden klarlagt, att en förläggning av InfSS till Vilhelminabygden icke kan ifrågakomma. På grund härav har nämnden icke ansett skäl föreligga att företaga närmare undersökningar rörande de lokala förutsättningarna för samt konsekvenserna av en förläggning av InfSS till Vilhelminabygden.

Förvärv av mark för försvarets forskningsanstalt

I skrivelse den 17 februari 1959 föreslår *fortifikationsförvaltningen* med anledning av framställning från försvarets forskningsanstalt, att det markområde, som anstaltens försöksstation för närvarande disponerar å Södertörn, utökas genom förvärv av två jordbruksfastigheter om tillhopa cirka 444 hektar. Härav utgöres cirka 131 hektar av åkermark, 250 hektar av skogsmark och 63 hektar av övrig mark. Antalet å fastigheterna mantalsskrivna personer uppgår till 11 vuxna och 11 barn. Fortifikationsförvaltningen hemställer, att medel beräknas under förevarande anslag för att genomföra ifrågavarande markförvärv.

Försvarets fastighetsnämnd, som tillstyrker den föreslagna utvidgningen, anför bland annat följande. Det av försöksstationen disponerade området är beläget i en trakt med ringa bebyggelse och på relativt stort avstånd från större trafikleder. I regionplanen för Stockholmstrakten har området och

trakten däromkring avsetts för jordbruksändamål. Något hinder för den föreslagna utvidgningen av försöksområdet med hänsyn till den framtida bebyggelseplaneringen föreligger därför icke. Några sociala olägenheter av betydelse genom den planerade utvidgningen synes icke heller behöva befaras.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Oförutsedda utgifter

Under senare år har som regel särskilda medel beräknats för att möta oförutsedda utgifter i samband med markförvärv. I de fall där expropriation måste tillgripas kan det inträffa att den fastställda expropriationsersättningen överstiger det vid anslagsberäkningen uppskattade värdet av expropriationsföremålet. Dessutom kan prisstegringar inträffa under den ofta ganska långa tid som förflyter innan förvärvet kan genomföras. Genom att särskilda medel anvisats för att möta oförutsedda utgifter har det i många fall blivit möjligt att undvika särskilda framställningar till riksdagen för att täcka sådana kostnadsökningar.

De för oförutsedda utgifter anvisade medlen har vidare utnyttjats för att bestrida kostnader för smärre kompletteringar av fastighetsbeståndet. Denna anordning har visat sig mycket värdefull. Bland annat har det varit möjligt att genomföra önskvärda mindre markförvärv vid tillfällen, då ett snabbt beslut kunnat medföra ekonomiskt fördelaktiga inköp, t.ex. då en fastighet utbjudits till försäljning genom mäklare eller på auktion..

Det förekommer numera ofta att städer och andra tätorter, som har svårt att erhålla lämplig mark för sin expansion, ställer krav på att få förvärva mark från militära övningsfält och kasernområden för bostadsbebyggelse eller annat ändamål. För att kunna tillgodose dylika önskemål är det i allmänhet erforderligt att annan mark inköpes som kompensation för den mark som måste avstås. För att utan tidsutdräkt kunna genomföra dylika kompensationsförvärv bör särskilda medel stå till förfogande (jfr prop. 1955:185, s. 4; SU 130; rskr. 302).

Fortifikationsförvaltningen hemställer i skrivelse den 28 augusti 1958 att även för nästa budgetår medel för att möta oförutsedda utgifter av här angivet slag beräknas under anslagen till markförvärv under arméns, marinen, flygvapnets och befästningars delfonder.

Departementschefen

Jag upptager till en början frågan om anskaffning av ett *övnings- och skjutfält för InfSS m. m.*

InfSS disponerar för närvarande vid Rosersberg ett övnings- och skjut-

fält med en areal av cirka 1 300 hektar. Vid stridsskjutningar måste avsevärda områden utanför fältet avspärras, varigenom sammanlagt en yta av cirka 3 000 hektar utnyttjas för skjutändamål. Trots detta har skolans utbildning i stridsskjutning under senare tid icke kunnat bedrivas på tillfredsställande sätt. Icke heller har skolans behov av terräng för truppövningar kunnat tillgodoses inom det ordinarie övningsfältet, vilket medfört att tillämpade övningar i kompani och bataljon måste bedrivas inom området Halmsjön—Rosersberg och på Järvafältet.

Av det anförda framgår att InfSS nuvarande övnings- och skjutfält icke motsvarar de fordringar, som ur militär synpunkt måste uppställas på ett dylikt fält. Härtill kommer att den av 1957 års riksdag beslutade utbyggnaden av en storflygplats vid Arlanda (tidigare Halmsjön) enligt en av luftfartsstyrelsen och chefen för armén i samråd med chefen för flygvapnet gjord undersökning medför, att störningarna av verksamheten vid Rosersberg i samband med överflygningarna från Arlandafältet blir så stora, att flyttning av all skjutverksamhet bör komma till stånd under år 1960, om möjligt under förra delen av året.

I detta sammanhang vill jag erinra om att chefen för armén i februari 1958 framlade förslag till flyttning av InfSS till Linköping samt till anskaffning av ett övnings- och skjutfält i Linköpingstrakten. Beträffande denna fråga uttalade jag vid anmälan i propositionen 1958:110, bland annat, att möjligheterna att förflytta InfSS var beroende av om lämpligt övnings- och skjutfält kunde anskaffas samt att frågan om anskaffning av ett dylikt fält vore föremål för utredning av fastighetsnämnden. Denna utredning hade emellertid icke fortskridit så långt att ställning då kunde tagas till berörda markfråga.

Sedermera föreslog fastighetsnämnden i sitt i juni 1958 avgivna betänkande att ett för InfSS och IV. militärområdet gemensamt övnings- och skjutfält, som bl. a. avsågs för A 1, skulle anordnas å och i anslutning till Gullbergs kronopark i Östergötlands län. Inom det föreslagna fältet, som omfattade cirka 17 000 hektar, finnes en bofast befolkning av cirka 625 personer, fördelade på cirka 185 hushåll. De sammanlagda kostnaderna för förvärv och iordningställande av fältet beräknades av nämnden till cirka 40 miljoner kronor, värdet av Gullbergs kronopark icke inräknat.

I yttranden över förslaget tillstyrkte de militära myndigheterna nämndens förslag medan flertalet av de civila myndigheterna samt de berörda kommunerna avstyrkte förslaget och påyrkade en förnyad utredning rörande förläggningen av ifrågavarande övnings- och skjutfält.

Önskemålen om förnyad utredning har jag sökt tillgodose på två sätt. Med hänsyn till angelägenheten av att frågan om ett nytt övnings- och skjutfält för InfSS bringades till en snar lösning uppdrog jag åt fastighetsnämnden att — under den förutsättningen att ett övnings- och skjutfält på Gullbergsområdet i anslutning till Prästtomta skjutfält skulle tillgodose

endast de för närvarande till Linköping och Norrköping förlagda förbandens samt InfSS behov — i samråd med chefen för armén utreda frågan om storlek och avgränsning av ett dylikt fält. Frågan om anskaffning av skjut- och övningsfält för A 1 samt behovet av och förutsättningarna för anskaffning av samövningsfält för mellersta och södra Sverige ansåg jag mig däremot böra hänskjuta till utredning genom särskilda sakkunniga, bland vilka samtliga fyra demokratiska partier är representerade.

Fastighetsnämnden framlade härefter i januari 1959 förslag till anordnande av ett fält, avsett för InfSS och de till Linköping och Norrköping förlagda förbanden, om cirka 10 500 hektar, varav cirka 800 hektar redan ingår i Prästtomta skjutfält. Nämnden redovisade jämväl på min anmodan ett till 7 500 hektar begränsat fält, i vilket Prästtomta skjutfält likaledes ingår med cirka 800 hektar. Inom det större fältet finnes en bofast befolkning av cirka 440 personer, fördelade på cirka 135 hushåll, och inom det mindre fältet cirka 415 personer, fördelade på cirka 125 hushåll. Kostnaderna för anordnande av det större fältet beräknades av nämnden till cirka 26,1 miljoner kronor och för det mindre till cirka 23,7 miljoner kronor. I intetdera fallet har inräknats värdet för i respektive fält ingående delar av Gullbergs kronopark.

Vad först angår valet av plats för det föreslagna övnings- och skjutfältet för InfSS anser jag i likhet med fastighetsnämnden och de militära myndigheterna att fältet bör förläggas till mellersta eller södra Sverige. En förläggning av fältet till Norrland skulle med hänsyn främst till terräng- och klimatförhållandena starkt beskära utbildningsmöjligheterna vid InfSS. Härtill kommer att ett nytt etablissement för skolan sannolikt skulle erfordras. Kostnaderna härför kan, enligt uppgift från chefen för armén, uppskattas till omkring 30 miljoner kronor. Ett nytt etablissement skulle för övrigt inte kunna färdigställas tillräckligt snabbt. Vidare skulle tillkomma kostnaderna för markförvärv, iordningställande av skjutfält m. m.

De av fastighetsnämnden gjorda undersökningarna har visat svårigheterna att i mellersta och södra Sverige anskaffa ett för InfSS lämpligt fält. Jag anser emellertid att det område i norra Östergötland, som nämnden föreslagit, ur olika synpunkter är lämpligt för ändamålet. Området, som till övervägande del utgöres av skogsmark, är beläget i en relativt glesbebyggd trakt utan samhällsbildningar och industrier. De vägar, som berör området, har förhållandevis ringa trafik och goda möjligheter finnes att anordna ersättningsvägar. Huvuddelen av den mark, som behöver tagas i anspråk, är redan i kronans ägo. Området är välbeläget i förhållande till Linköpings garnison och erbjuder goda möjligheter till stridsskjutning med infanteriförband. I norra delen av området kan övningar med bataljonsförband med deltagande av stridsvagnsförband äga rum. Med hänsyn till det anförda föreslår jag, att ifrågavarande övnings- och skjutfält åstadkommes genom en utvidgning av Prästtomta skjutfält.

Ur samhällsekonomiska och sociala synpunkter är emellertid olägenheterna av att förlägga ett skjutfält till ifrågavarande område betydande. Detta gäller även det av fastighetsnämnden redovisade mindre alternativet om cirka 7 500 hektar, i vilket Prästtomta skjutfält ingår med cirka 800 hektar. Redan en dylik lösning skulle innebära en kompromiss, då avkall måst göras både på militära och civila önskemål. Inom detta område bor emellertid, som jag tidigare anfört, cirka 415 personer, fördelade på cirka 125 hushåll. Jag har därför, för att i än högre grad tillmötesgå den lokala opinionen, ytterligare prövat möjligheterna att begränsa det område som måste tas i anspråk. Härvid har jag funnit, att de av arméchefen uppställda önskemålen beträffande terräng för utbildning i stridsskjutning i huvudsak kan tillgodoses även om viss mark i ytterområdena uteslutes ur det av fastighetsnämnden redovisade området om 7 500 hektar. Jag räknar med att härigenom kunna minska området för fältet med cirka 1 500 hektar. Den mark utöver Prästtomta skjutfält som måste ingå i fältet blir således begränsad till cirka 5 200 hektar, varav cirka 2 600 hektar ingår i Gullbergs kronopark och cirka 2 600 hektar utgöres av mark i enskild ägo. De områden, som sålunda uteslutes, utgöres dels av mark, som är belägen söder respektive öster om två genom berörda del av kronoparken dragna kraftledning, varvid dock gränsen i söder drages så att några skogsjordbruk norr om kraftledningen undantages, dels av bland annat de i enskild ägo varande fastigheterna Älgmyra och Bohyttan, belägna i fältets nordvästra respektive nordöstra del. Genom denna begränsning av fältets storlek har åstadkommits, att antalet personer, som är bosatta inom fältet, minskas från cirka 415 till cirka 290 personer — varav cirka 80 är under 16 år — fördelade på cirka 85 hushåll. Av dessa 290 personer kan 30—40 kvarbo å fastigheten Kvarn, varvid ett 10-tal familjeförsörjare torde kunna beredas varaktig sysselsättning med arbeten å fältet. Antalet personer som måste flytta begränsas härigenom till omkring 250. Jag anser, att jag härigenom i så stor utsträckning det över huvud taget varit möjligt tillmötesgått av länsstyrelsen och berörda kommuner framställda önskemål om minskning av fältets storlek, utan att de uppställda utbildningskraven — ifråga om stridsskjutningen — åsidosatts.

Beträffande slutligen de sociala olägenheter, som berörts av olika remissmyndigheter, vill jag framhålla, att dessa ytterligare bör kunna begränsas genom de möjligheter till sysselsättning, som skötseln av fältet och verksamheten i övrigt framdeles kommer att medföra. Sålunda torde ett antal personer kunna beredas arbete vid det läger och de förråd, som avses anordnas inom fältet, främst i anslutning till Kvarn i fältets nordvästra del, samt för skötsel av vägar och målanordningar m. m. Vidare erfordras ett icke obetydligt antal personer för huggningar och skötsel av den skog, som alltjämt kommer att finnas inom området. Det kan i detta sammanhang nämnas, att, enligt vad jag under hand erfarit, det över-

vägande flertalet av de berörda enskilda fastighetsägarna förklarat, att de icke har något att erinra mot försäljning av sina gårdar till kronan. Med hänsyn till den tidsperiod på 2—3 år som kommer att förflyta innan fältet kan tagas i bruk i full omfattning, torde även omplaceringen av övriga berörda personer kunna ske utan alltför stora svårigheter.

Kostnaderna för anordnande av ett fält med den av mig föreslagna omfattningen kan beräknas till cirka 20 miljoner kronor eller cirka 3,7 miljoner kronor mindre än vad fastighetsnämnden angivit för det minsta redovisade alternativet. Anskaffningskostnaderna för ifrågakvarande fält bör fördelas på fyra budgetår.

För genomförande av ifrågakvarande markförvärv bör i enlighet med fastighetsnämndens förslag en särskild kommitté tillsättas. På denna kommitté bör även ankomma att, i samråd med länsstyrelsen, lantbruksnämnden, domänstyrelsen, arbetsmarknadsorgan m. fl., vidtaga åtgärder för underlättande av omplaceringen av de personer, som måste flytta från fältet. Kommittén bör även vara ett sammanhållande och samordnande organ för frågor rörande skjutfältets iordningställande för avsett ändamål. Jag förutsätter, att kostnaderna för ifrågakvarande kommitté får bestridas av de medel, som anvisas för förvärv av fältet.

I annat sammanhang denna dag föreslår jag, att beslut fattas att InfSS flyttas till Linköping och anslutes till Livgrenadjärregementet (I 4).

Vidkommande frågan om *förvärv av mark för försvarets forskningsanstalt* biträder jag på de skäl fortifikationsförvaltningen och fastighetsnämnden anfört det framlagda förslaget till utökning av det av anstaltens försöksstation å Södertörn disponerade markområdet genom förvärv av två jordbruksfastigheter om tillhoppa cirka 444 hektar.

Jag räknar med att ett belopp av 5 200 000 kronor skall förslå för att genomföra en första etapp av anskaffningen av övnings- och skjutfält för InfSS m. m. ävensom för förvärv av mark för försvarets forskningsanstalt samt för oförutsedda utgifter för markförvärv för armén.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa markförvärv för armén* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 5 200 000 kronor.

MARINENS DELFOND

[2] **Vissa markförvärv för marinen.** Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition (bil. 25, p. 16) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv för marinen för budgetåret 1959/60 beräkna ett investeringsanslag av 1 700 000 kronor. Jag anmäler nu det slutliga medelsbehovet för detta ändamål.

Förvärv av mark för övningsbasen vid Gullmarsfjorden

I skrivelse den 18 oktober 1958 har *fortifikationsförvaltningen* framlagt förslag till anskaffande av mark vid Gullmarsfjorden för utvidgning av ett kronan redan tillhörigt, av marinen såsom övningsbas utnyttjat område. Enligt förslaget skall ett område om cirka 515 hektar förvärvas, varav cirka 90 hektar odlad jord, 230 hektar produktiv skogsmark och 195 hektar övrig mark. Arealen är fördelad på tre fastigheter, varav en större omfattande cirka 430 hektar. Inom området finnes 14 avstyckade bostadsfastigheter och 26 sommarbostäder på ofri grund. Något omedelbart behov att förvärva ifrågavarande bostadsfastigheter och sommarbostäder föreligger icke utan förvärv av dessa objekt bör ske först när de blir till hinder för markens planmässiga utnyttjande för försvarets räkning eller utbjudes till försäljning på för kronan godtagbara villkor. Fortifikationsförvaltningen hemställer att medel beräknas under förevarande anslag för att genomföra ifrågavarande markförvärv.

Försvarets fastighetsnämnd, som avgivit yttrande i ärendet, anför att nämnden funnit det till förvärv föreslagna området lämpligt för avsedda ändamål. De genom det föreslagna förvärvet uppkommande olägenheterna för befolkningen inom området anser nämnden bli av ringa omfattning. Endast tre familjer med sammanlagt tolv personer blir direkt berörda av förvärvet. Dessa personer kan dock, därest de så önskar, tills vidare kvarbo, varvid fastigheterna kan upplåtas till säljarna på arrende.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Oförutsedda utgifter

Såsom förut anförts (jfr s. 20) hemställer *fortifikationsförvaltningen* att under anslaget beräknas medel även för oförutsedda utgifter.

Departementschefen

Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag att kronan förvärvar ifrågavarande mark vid Gullmarsfjorden för utvidgning av ett kronan redan tillhörigt, såsom övningsbas utnyttjat område. Jag föreslår att tillhoppa 1 700 000 kronor beräknas under förevarande anslag för att genomföra ifrågavarande förvärv samt för oförutsedda utgifter för markförvärv för marinen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa markförvärv för marinen* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 1 700 000 kronor.

FLYGVAPNETS DELFOND

[3] **Vissa markförvärv för flygvapnet.** Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition (bil. 25, punkt 22) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv för flygvapnet för budgetåret 1959/60 beräkna ett investeringsanslag av 3 200 000 kronor.

Markförvärv för flygfältsarbeten m. m.

I skrivelse den 18 augusti 1958 har *flygförvaltningen* för nästa budgetår anmält ett medelsbehov av 4 300 000 kronor för markförvärv för flygfältsarbeten och 200 000 kronor för markförvärv för bomb- och skjutplatser eller tillhopa 4 500 000 kronor.

Oförutsedda utgifter

Såsom förut anförts (jfr s. 20) hemställer *fortifikationsförvaltningen* att under anslaget beräknas medel även för oförutsedda utgifter.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 3 200 000 kronor. Huvuddelen av dessa medel bör avses för markförvärv för flygfältsarbeten. Jag räknar sålunda med att anslaget kommer att utnyttjas för utvidgning av tre befintliga flygfält samt för anläggande av tre nya flygbaser och ett mindre gräsfält för huvudsakligen sambandsflyg. Medel erfordras vidare för markförvärv för anordnande av spridda uppställningsplatser samt för utvidgning av två befintliga bombfällnings- och skjutplatser och förvärv av en tidigare arrenderad målplats. Slutligen erfordras medel för oförutsedda utgifter för markförvärv för flygvapnet.

Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om hur anslagsmedlen närmare skall disponeras.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Vissa markförvärv för flygvapnet* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 3 200 000 kronor.

BEFÄSTNINGARS DELFOND

[4] **Vissa markförvärv för befästningar.** Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition (bil. 25, punkt 37) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv för befästningar för budgetåret 1959/60 beräkna ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

Markförvärv för vissa till utförande föreslagna befästningsanläggningar

I skrivelse den 28 augusti 1958 föreslår *fortifikationsförvaltningen* att 1 000 000 kronor anvisas för markförvärv för vissa till utförande föreslagna

befästningsanläggningar. I anslutning härtill anför ämbetsverket bland annat följande.

Sedan åtskilliga år tillbaka har de medel, som erfordrats för markförvärv å arméns, marinens och flygvapnets delfonder av försvarets fastighetsfond, anvisats under särskilda investeringsanslag, ett för varje delfond. Medel för förvärv av erforderlig mark för befästningar har däremot som regel beräknats under vederbörligt byggnadsanslag. Sedan denna anordning visat sig otillfredsställande dels beträffande mera omfattande eller eljest kostnadskrävande markförvärv och dels beträffande oförutsedda medelsbehov, har sedan budgetåret 1956/57 å riksstaten funnits uppfört ett särskilt investeringsanslag för markanskaffning även å befästningars delfond. Under detta anslag har emellertid anvisats medel enbart för mera omfattande markanskaffningar och för oförutsedda utgifter. Den normala markanskaffningen har däremot skett med anlitande av byggnadsanslagen. Ur redovisningsteknisk synpunkt har det emellertid ansetts angeläget att fortsättningsvis medel för befästningsmark i princip åskades i samma ordning som medel för mark till anläggningar under försvarsgrenarnas delfonder. För nästa budgetår behöver mark förvärvas med äganderätt för ett 15-tal befästningsanläggningar. För en del av dessa anläggningar är platsen ännu icke bestämd. Bland annat till följd härav kan i vissa fall storleken av de olika områdena endast ungefärligt beräknas. De erforderliga områdena är emellertid av förhållandevis liten omfattning och arealen beräknas som regel icke överstiga 30 hektar. Det sammanlagda medelsbehovet för ifrågavarande ändamål har för nästa budgetår beräknats till i runt tal 1 000 000 kronor.

Oförutsedda utgifter

Såsom förut anförts (jfr s. 20) hemställer *fortifikationsförvaltningen* att under anslaget beräknas medel även för oförutsedda utgifter.

Departementschefen

Under förevarande anslag har hittills anvisats medel enbart för mera omfattande markanskaffningar samt för oförutsedda utgifter. I likhet med fortifikationsförvaltningen anser jag att från och med nästa budgetår under anslaget jämväl bör anvisas medel för den markanskaffning, som hittills skett med anlitande av medel under respektive byggnadsanslag. Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 200 000 kronor. Anslaget bör utnyttjas för de ändamål som i det föregående angivits. Det bör dock få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om hur anslagsmedlen närmare skall disponeras.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa markförvärv för befästningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

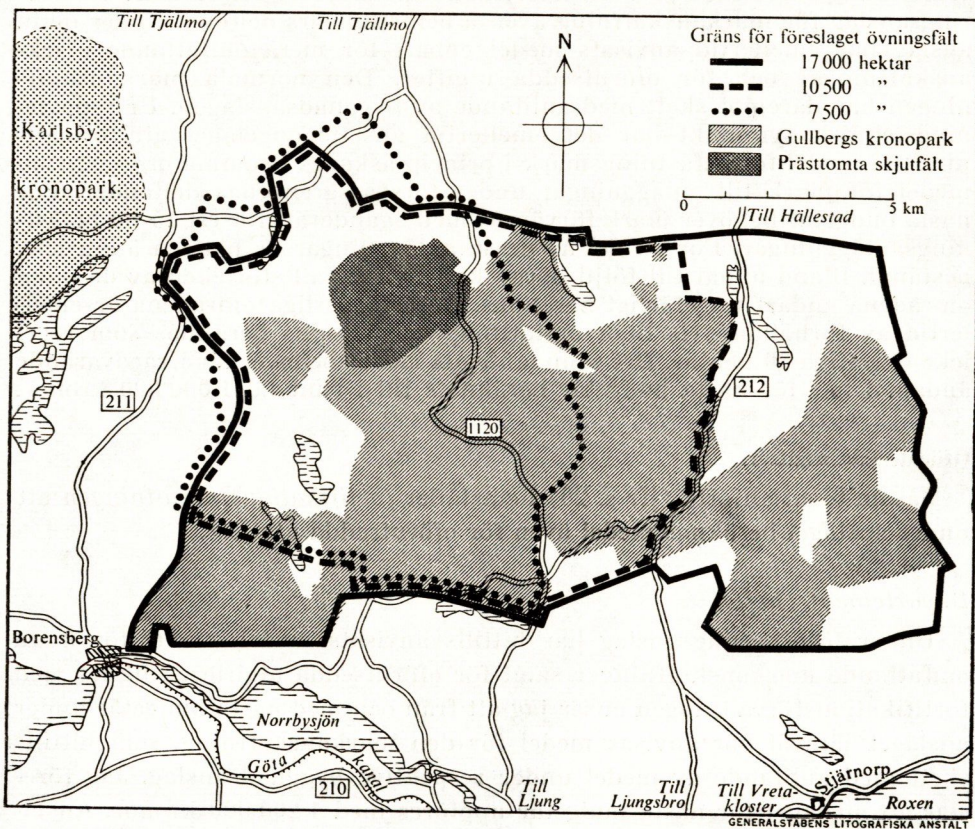
Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets

övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Jan Nilsson

Bilaga.

Anm. Det av fastighetsnämnden redovisade alternativet till övningfält om cirka 7 500 hektar har enligt departementschefens förslag minskats med cirka 1 500 hektar till cirka 6 000 hektar, varav 800 hektar utgöres av Prästtomta skjutfält. De områden av Gullbergs kronopark, som uteslutits, utgöres av mark söder om en i fältets sydöstra del dragen kraftledning samt öster om en kraftledning, som sträcker sig mellan väg 1120 och den prickade östra linjen. Av mark i enskild ägo har uteslutits fastigheten Älgmyra, belägen i fältets nordvästra del mellan den prickade och den heldragna linjen, samt fastigheten Bohyttan, belägen i fältets nordöstra del mellan den prickade linjen och Prästtomta skjutfält.